

Bir Parasal Tarih Üstüne Düşünceler*

Milton Friedman
Şikago Üniversitesi

Çeviren: Medeni Sungur

Liberal Düşünce, Yıl 17, Sayı 65, Kış 2012, s. 57-59.

Anna Schwartz ile birlikte yazmış olduğumuz bu kitabın, aradan kırk yıl geçmiş olmasına rağmen hâlâ incelemeye değer bulunuyor olması bizim için gerçek bir övünç kaynağı. Geçen kırk yıl içerisinde literatürde biriken araştırmalara ek olarak, bu kırk yıllık tarihin kendisi hikâyenin bizim anlattığımız şeklinde bir takım detay değişiklikler yapmayı gerekli kılıyor. Ancak, kitaptaki ana temalarımızın dikkate değer bir şekilde ayakta kaldığını düşünüyorum. Bu temaların arasından en tartışmalı olanı -1929-1933 daralmasıyla ilgili en büyük sorumluluğu Fed'e yükleyişimiz- bugün neredeyse geleneksel bilgelik hâlini aldı. Para işleri değişti.

Fed'in Performansı

15 Nisan 1988 tarihli *Wall Street Journal* açık görüş sayfasında "Böyle uzun bir zaman dilimi göz önüne alındığında, başka hiçbir önemli Birleşik Devletler kurumu Fed kadar zayıf bir karneye ve buna karşın bu denli kamu rağ-

* Milton Friedman, "Reflections on A Monetary History," *Cato Journal*, cilt 23, no. 3, Kış 2004, ss. 349-351. © Copyright, The Cato Institute 2004. *Cato Journal*'in izniyle yayınlanmıştır. Metnin orijinali için bkz. <http://www.cato.org/pubs/journal/cj23n3/cj23n3-1.pdf>

betine de sahip değildir” diye yazmıştım. İnanıyorum ki bu sonuç, kitabımız ve onun yayınlanmasını takip eden çeyrek asırlık surenin tarihsel tecrübesi tarafından fazlasıyla haklı çıkarıldı. şanslıyız ki, (19 Ağustos 2003 tarihli *Wall Street Journal* açık görüş sayfasında yazdığım gibi) Fed artık bu rağbeti kaybetmiş vaziyette.

1980’lerin ortalarından itibaren, dünya çevresindeki merkez bankaları, para üzerine gittikçe yaygınlaşan araştırmalara, kendi temel sorumluluklarının fiyat istikrarını sağlamak olduğu görüşünü benimsyerek karşılık verdiler. Daha da önemlisi, fiyat istikrarı ile ekonomik istikrar arasında bir değiş tokuştansa, birbirini destekleyici nitelikte bir ilişki bulunduğunu keşfettiler ve hatırı sayılır ölçüde başarılı oldular. 1980’lerin ortalarından itibaren fiyat değişkenliği, büyüklük sıralamasına göre, önceki dönemlere göre daha gerilere düşmüştü. Üstelik sadece Amerika’da değil; Yeni Zelanda (ki elle tutulur bir enflasyon hedefi belirleyen ilk ülkedir), Britanya, Euro Bölgesi, Japonya ve başka yerlerde de.

Merkez Bankaları’nın enflasyonu kontrol etmedeki başarıları, para ve nominal gelirdeki kısa vadeli hareketler arasında var olan empirik ilişkinin değişmesine yol açtı. Fiyat istikrarını gerçekleştirmek paranın dolaşım hızındaki değişimlerin paranın miktarındaki ters yönlü değişimlerle telfi edililişini gerektirir, ki bu, paradaki kısa vadeli hareketlerle nominal gelirdeki kısa vadeli hareketler arasındaki korelasyonu azaltır. Başka bir deyişle, paranın miktarındaki kısa vadeli değişiklikler artık eksojen olarak addedilemeyecektir. Büyük ölçüde endojen hâle gelmişlerdir. Merkez bankaları, fiyat dalgalanmalarını kırmakta başarılı olmaya devam ederse, paranın miktarını, sınır tanımaz bir efendiden itaatkr bir hizmetçiye dnştreceklerdir.

Paranın miktarındaki uzun vadeli değişikliklerin öncelikle fiyatlara, ve var olsa bile çok az, reel hsilaya yansıyacağı genellemesi geçerli kalmaya devam etmektedir.

Fransa’nın Rolü

Fransa Bankası’nın 1926–28 yılları arası yöneticisi Emile Morceau’nun anılarının İngilizce çevirisini okumak beni şuna ikna etti: Büyük Daralma’nın uluslararası alana yayılmasında Fransa’nın rolünü olduğundan az göstermiştik. Bu kitabın nszne yaptığım katkıda yazdığım gibi,

Anna Schwartz ve ben *A Monetary History of the United States*’i yazıyor iken, şayet [bu anıların Fransızca versiyonundaki] bu ince noktaları tam olarak değerlendirebilseydik, Büyük Buhran’ın uluslararası karakteri için sorumluluğu muhtemelen bir dereceye kadar farklı belirlerdik. Dünya çapında bir daralmanın başlamasından ABD’yi sorumlu tutuyorduk, ve bu kanaatimden buğn

de vazgeçmiş değilim. Ayrıca yazmıştık ki, “Sadece altın standardının, uluslararası finansal sistemi karışıklıklara karşı daha savunmasız hâle getirmesinden dolayı değil, ayrıca Birleşik Devletler’in altın standardı kurallarını takip etmemiş olması sebebiyle de tesirler şiddetli ve yayılım hızlı idi.” Cümleyi bugün yazıyor olsam, “ABD ve Fransa’nın altın standardı kurallarını takip etmemiş olması sebebiyle” diye yazardım [Monreau, Stoller, ve Trevor 1991: xii].

Paranın Dolaşım Hızı

Kitabımızın son sayfasında, paranın dolaşım hızındaki II. Dünya Savaşı öncesi aşağı yönlü seküler trend ile savaş sonrası oluşan yukarı yönlü trend arasındaki zıtlığa dikkat çekmiştik. Ve devamında şunu da eklemiştik “Düşüş yönlü trendin kaldığı yerden devam etmesini bekliyoruz. Lâkin, ...alternatif açıklamalar arasında bir tercih ayırımına gitmeden önce tecrübenin kendisini ortaya koymasını beklemek zorunda kalacağız.”

40 yıllık eklenen tecrübe, artık net bir şekilde ortaya koydu ki, bırakın düşmeyi, paranın dolaşım hızı yaklaşık olarak, hemen savaş ertesinin oranlarıyla yükselmeye devam ediyor. Savaş öncesi ve sonrasındaki trendlerin neden bu kadar zıt yönlü olduğuna dâir tatmin edici bir açıklamaya hâlâ sahip olmadığımızı inanıyorum.

Son Söz Olarak

Çeyrek asırdan uzun bir süredir Anna Schwartz ile birlikte çalışıyor olmanın ne denli büyük bir keyif olduğunu belirtmeden satırlarıma son veremeyeceğim. Bütün verimli işbirliklerinde olduğu gibi, ne o, ne de ben tek başımıza *A Monetary History*'yi üretebilirdik. Ne var ki, verimli olmasına rağmen bu birliktelik keyiften yoksun olabilirdi. Şanslıyız ki, bizim birlikteliğimizde iki özellik de mevcut oldu.

Kaynaklar

Monreau, E.; Stoller, S.D.; ve Roberts, T. C. (1991) *The Golden Franc*. Boulder, Colo.: Westview Press.